

היסודות החוקתיים של מדינת ישראל

עמודים 244-275

לכל מדינה יש מערכת של חוקים וכללים המבטאים את העקרונות והערכים שהחברה מעוניינת לחיות על פיהם.

במרבית המדינות מערכת העקרונות הזו באה לידי ביטוי בחוקת המדינה.
חוקה של מדינה:

- קובעת את הנורמות והכללים לחקיקת חוקים על ידי הפרלמנט ולשפיטה על ידי בתי המשפט.
- מכוונת את הממשלות בקביעת מדיניות.
- תורמת לעיצוב יחסי הגומלין בין אזרחים לרשויות השלטון.
- מפנימה את הערכים על פיהם המדינה נוהגת.

למערכת כזו של נורמות וכללים אנו קוראים יסודות חוקתיים (קונסטיטוציוניים) של משטר.
בפרק זה נלמד מהם היסודות החוקתיים של מערכות השלטון בישראל.

היסודות החוקתיים עליהם מתבסס השלטון בישראל כולל את המרכיבים הבאים:

הכרזת העצמאות: קביעת עקרונות היסוד

הכרזת העצמאות חשובה כמסמך המצהיר על עקרונות היסוד של המשטר במדינת ישראל ומנחה את רשויות השלטון בפעולתן.

מאז הקמת המדינה ועד היום רואים שופטי בית המשפט העליון בהכרזת העצמאות מסמך עקרוני שעליו הם מבססים את פסיקתם.

גם רשויות שלטון אחרות רואות בהכרזה מסמך המנחה אותן בעבודתן.

חוקי יסוד שנחקקו בשנים 1992, 1994 – חוק יסוד: חופש העיסוק ו- חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו מחזקים את מעמדה המשפטי של ההכרזה משום שההכרזה מוזכרת בהם כמסמך מנחה.

עם זאת, ולמרות חשיבותה אין ההכרזה מהווה חוקה ואין לה תוקף של חוק ואין לה מעמד עליון. יש לה חשיבות ערכית, משפטית כמסמך מנחה.

לכן:

כאשר קיים חוק מפורש של הכנסת, אף אם הוא אינו עולה בקנה אחד עם הנאמר בהכרזה, יש לפעול על פי החוק המפורש של הכנסת (ראה בג"ץ 450/70 רוגוז'ינסקי נגד מדינת ישראל, עמ' 246 בספר).

דוגמאות להיותה של הכרזת העצמאות מנחה את הרשויות השונות

הרשות	המקרה	קשר להכרזה
השופטת	1. בג"ץ רוגוז'ינסקי נגד מדינת ישראל, הנושא- נישואין שלא על פי ההלכה. 2. בג"ץ שקדיאל: הנושא- חברות אישה במועצה דתית	הקביעה של בג"ץ שחוק רגיל יש לו תוקף יותר מזה של ההכרזה. פסק הדין של בג"ץ מסתמך על עקרון השוויון בין המינים שמופיע בהכרזת העצמאות.
המחוקקת(עמ' 246-247)	חוק השבות חוק שווי זכויות האישה . חוק האזרחות.	" כל יהודי זכאי לעלות ארצה" אין להפלות בין גברים לנשים בחוק. כל מי שעולה לארץ מכוח חוק השבות, יהיה לאזרח ישראלי מכוח חוק השבות.
המבצעת	מכירת דירות של משרד השיכון ללא יהודים(עמ' 247)	הנחיית היועץ המשפטי לממשלה מסתמכת על ההכרזה וקובעת שבהעדר חוק מפורש יש להסתמך על ההכרזה ולהימנע מכל הפליה על רקע דת גזע ומין

יש לקרא את הנוסח המלא בעמודים: 245-247 (בתרגול)